

S w ě t o z o r,

nejlacinější spis obrázkový k rozšíření užitečných znalostí
pro Čechy, Moravanů a Slováků.

Číslo 59.

Vychází každou sobotu.

1854.

(Vnitřek chrámu Westminsterského v Londýně.)

Chrám opatřivj westminsterského w Londýně.

(Dokoučení.)

Na poslednj straně opatřivj Westminsterského stála někdy tak řečená almužnice, pamatná w historii literatury anglické, jakožto místo, kdež neyprvnější tiskárna w Angličanech zavedena byla.

Druhé neméně pamatné stavení w sousedstwj chrámu Westminsterského gestí tak řečený Westminsterhall, se stínem anglického parlamentu, t. s. paustau a měšťanstau sněmowanau, zůstatek starého, od Edwarda přignjm Wyznawace vystaweného Westminsterského palácu. Beliká tak řečená Westminsterská síň (Westminsterhall), od krále Richarda II. nově vystawená, bylo půwodně místo určené k veřejným hobím w čas welikých národních slavností, o němž se wyprawuge, že k. vr. dotčený král Richard gebnau w něm 10,000 hostů pomocj 2000 luharů wyčastowal. Sál tento wynáší 275 strowůžůž, 74 strow. šířj, a 90 strow. zwýšj: postládá pak se za neobčejně sál pro veřejné shromáždění w Europě. Zde byl držán soud, w kterémž král Karol I., galž z historie vědomo gest, na smrt odsouzen byl. W nowějších časch gen pořjdu co soudnice, když pře některého auda paustu nebo měšťanstu sněmowanu se týkala, užíván byl, při kterážto příležitosti zwláštěnými obwysnými sedadly a galeriemi opatřen býwá. Wedle tohoto sálu nalezaji se s gedné strany sály, w nichž čtyřkráte za rok neyposledně země soudy se obdhwaji, z jiné pak strany paustá a měšťanstá sněmowna. Z těchto paustá sněmowna čili dům Lordůw w čas spogenj obogitěho parlamentu, anglického i irského, porozšířena a nově sporádána byla. Pamatné ony čalauny, na nichž poražení španielské armády od Angličanů wywodobněno gest, toho času ze starého sálu wzaty a sem přeneseny byly. Čalauny tyto zdelány gsau nákladem hraběte z Rothinghamu, genž půwodem toho wjtězství byl, podle náwrhu slawutého malíře Kornelia Brooma, od mistra Františka Spierinka, a leta 1650 poneprwe zde powěšeny. Celé to sestawení rozděleno gest rámy na čtyry menší částky, po gečichžto fragich nalezajicj se hlavy předstawugi wěrné obrazy udatných oficjů, onoho wjtězství audastných. Na konci sálu wyniká královský trůn, na němž král sedě zwláštěně řeči sněmowanj začíná anebo končí. Měšťanstá sněmowna byla někdy kape půwodně od krále Štěpána zasvěcená, potomně od Edwarda III. bohatě přiozdobená, a wšak gž od Gibricha VI. ku posezení měšťanstých sněmowniků obhoblaná. Wnitřek gegi před časů bohatě a skwowitně byl ořášen, zwláště na wychodnj straně stěny a strop gegi pokryty byly zlatem a malbami od znamenitých umělců pocházegicjmi. Gž w času prwnjho změnění a oprawenj kape, nadto pak w čase konečného gegiho přeginačenj při sgednocenj partamentu anglického a irského, wětšj počet těchto dras hocemých pozůstatků dřemwjho umění na welý zmar přišel. Pod sálem nacházegj se gestře nematné a došti bohatě zachowané ostatky jiné staré kape a celý ambj s přelásným stropem. — Z neynowějších zpráv známo gest, že dne 16. Řjgna běž. roku oba domy anglického parlamentu popelem lehly. Dheň byl strašný; wyputnau wečer o sedmi hodinách, trwal we zřeceninách toho stawenj až do druhého dne. Nejwice trpěla sněmowna paustá, biblioteka wšak a neyobčejnější písemnosti se zachowaly. W měšťansté ale sněmowně shorela biblioteka a mnohá obhob. Na-

čej král wšak, aby budaucně u partu sw. Jakuba vystaweny palác národu se postaupil. Prawj se, že toliko neprozřetelnostj w paustě sněmowně oheň wšfel. Štoda genom na stawenjch činj 2 miliony zl. šřjbra. Shorely i dotčené nahore čalauny.

U státské paustě.

Neynamatnější paustě w Asii nalezaji se gmenowitě w Persii a Arabii. Persie má tři paustě znamenitě welikosti. Z těchto prwnj počíná se wychodně od Tigris řeky u 33 stupně, a sahá na půlnoc až do fraginy řečené Zoster, gsau řečau Ahwasem, telancj šřeje ni, zawlažená. Druhá počíná se w okolj gmenowaném Kurn, a wztahuge se téměř až ku fragině Zurra, zděšj od wychodu na západ asi 400 angl. (= 89 zeměpisných) a šířj od půlnoci na posledne asi 250 angl. (= 54 zeměpisných) mil. W této poslednj straně spoguce se paustě lato s welikau paustej Kerman řečenau, která sama na byl přes 350 angl. (= 76 zeměpisných) mil obnáší. Dvě tyto poslednj paustě mohau tedy gen gako gebna weliká paustě powažowány býti, rozprostřagc se od sewernjho západu na gžnj wychod přes rowinu 700 angl. (= 152 zeměpisných) mil zděšj, a dšlej welikau řjši perstan na dvě téměř rovné polowice. Bohopustá pustotina tato naplněna gest řasntrem a ginorobau řosj, za kterauž přičinan i woda wšech w ni se nalezajicjch gezer a řek gest nad mřju slaná, a sama paustě obtud i gmeno weliké solnaté paustě dostala.

Paustě u starých gmenowaná Gedrosia, tythž i Chadrosia čili Redrosia, mezugc na gž s indickým oceanem (welmorem), na wychod pak s Indij, slawutau se stala zwláště wogenským tajenjm Alexandra Welikého, krále Macedonského, kterž on, nawracuge se z Indie, l. 325 před Kristem, šřeje ni wšlonal. Trwalo pak to geho tajení tanto paustej za 69 dnj, w kterémžto času on spola i se swjm woqstém několkrát w ni blžtů byl zahynut, přičinan obržností cesty a nedostatků potravj. Nejwětšj nebezpečnstwj mu hrozilo w západnj straně paustě této, kdežto wšedky, i ty neyposlednější sleby rostlinstwa zmizely, a celá ta rowina, galž daleko olo stačilo, drobnačkým píselem (homolem) pokryta byla, kteržj bančlhwými wětry zatáčjn a nahoru hnán nesmjrnyjmi oblaky swými wšedky za žiwa zasypati hrozil. Gedně we wšahodnjch končinách nalezeno několik tráwnatých míst se studněmi a palomami.

Tak řečená paustě Turkomanů wztahuge se od Chowaresmu a hranic Balku až k moři dwastlístému (Kaspickému), a z jiné strany od hranic perského Chorasanu až k gezeru Aralskému a fragině Kirgisůw. Dbywatelé gegi gsau Turkomani, t. galž gžj gmeno ukazuje, národy welikého kmene turckého, z nichž některj panownstwu Chowaresmu a Ušendže, gžnj Persianům poddáni gsau, mnozi ale gestře wžj w diwé swobodě žijí gsauce ani gen gmena poddanosti a poslusnstwj směst nemohau.

Z Arabie wětšj dílem země gest pžtá a rowná, s mnohými písečnatými a docela neaurodnými paustěmi. Známé gest wšeobecne starodawnj rozdělenj Arabie na státnau, skalnatu a pušau. Neméně známa gest z písma swatého česta Israhelitůw pod zprawau a wedenjm Mojžíše z Egypta do Palestiny přes gednu z těchto arabických paustej wšlonatou, na kterážto cestě gžj diwotworná hůt wádc se

(Zříceniny na Dvorně w hornj Łužici.)

tánu oznámige nápis na stěle, že saský wolenec (Kur-fürst) Jan Otík II. a měowoda Jan III. Dvornj r. 1665 byli natoštwili. Na neywjššj swršet stály wedau pohodlně, wytesané schody. Tam opět stogi malé přjstřešj, z něhož hezká wyhljdba se otwjra. Na druhé straně této stály stál před wyslawenjm oymjnstého kláštera laupejnický hrad, z něhož nynj gen hromadu kamenj a kus zdě widěti gest. Pamětihodná gestii také chodba okolo zadnj kostelnj zdě lu panen-skému stoku wedaucj. Spodjwenjm spatřjme tu, že celá zadnj kostelnj zed panhá, špicem (nosatcem) od ostatnj stálnj hmoty oddělená stála gest, mezi nimj tato chodba dělj 25 kroků přes 30 st. wyššj a 3 — 4 st. zšjřj se wine. Panenským skolem gmenuge se rozse-dlina we stěle, zšjřj gen as 3 — 4 st. a zhlauj přes 40 st. Powjda se totiž, že gednan dwojka swým gi stádljcjm družkám, anebo dle gjných, před myslwcem gi pronásledugjcjm, skolem přes tuto roz-seclinu utéci chtěla. Skočila wšak na krátko, a wa-dla do hluboké propasti. Geci široká sulně wšak gi zachowala jiwot, wjtr se do nj zabral, tak že zwolna bez aurazu dolů stěla. Skok tento w skutku tak ne-bezpečný nenj, a docela by nebyl nesnadný, kdyby stála na druhé straně o něco wyššj a širšj byla; pročej wzburu skočiti a dobrau rownowáhu zachowati musjme, abychom dolů nespadli. Na wšech nebez-pečnjch mjstech wšak gsau pěj žitawstého magistratu zábradlj a gině úprawy k uwarowánj nestěšj zřjzeny. Pan z Gerstorfu wyměřil wyššj Dvornju tlatoměrem (barometrem) na 1597 pařjžšjch st. nad hladinou mořstau, wyššj hospody u paty wrchu ale na 1014

st. wypočtjal, tak že wrch samotn na 583 st. nad okolnj fraginu stmj.

Nepřdawněššj pamět této hory sahá do 13ho sto-letj, kdežto gi něgaty český rytjř, medwěda honě, na-šel; pozděgi na nj wystawěli páni z Oradu u Žita-wy laupejnický zámek, kterjžto wšak brzo ob žitaw-stých měštanů rozkotán byl. Ale páni z Ljpy a Dubu w 14tém stoletj geg obnewili, tak že Dvornj laupejnickým hnjzdem pozjstal až do času cjsare Kar-la IV., kterjžto r. 1349 zauplna ho potřel, řeholnj klášter Celsestinů na něm založil, a tento krásnj kostel, gehožto zříceniny ho posud zdoby, wystawěl. Dba byli dne 1ho Listopadu roku 1384 zasvěcenj, a duchownj obywatelé tam obydleni. Žili zde w po-fognošti a blahodatné aučinnosti pro wškolnj fra-ginu, bezpečni gsauce před laupejčchtwými rytjři a gjnými těmto podobnými dobrodruhy a tuláky, genj se nahoře dobře upewněnému, nepřjstupnému klášte-ru slusně wyhybali. Nárůžnjw husité, před nimjžto zwláště podobná mjsta záhubě neussla, několikráte se o tento klášter pokaušeli, nřdy wšak se ho zmoc-niti nemohli. Dvornjstj řeholnjci rožjwali lásky a dšlwery celé fraginy. Byli rádcowé, dobrodšnci a přá-telé negen swých poddáných, nřbz i obywatelů po-wškolnjch dědinách. Po reformacj Martinem Lu-therem přiwedené měl gich klášter wyzdwjzen býti, pročej ho opuštjwše wšicj, do Žitawy se přestěho-wali, kde we swém domě (w kterémžto nynj úřaw pro šrotky se nacházj) pohromadě bydleli, a měšské cjrkwj služby zastáwati pomáhali, až dšlem wy-mřeli, dšlem do swěta se rozejali.